

*Årsrapport 2024 for Statsforvalterens
tilsyn med barnevernsinstitusjoner,
omsorgssentre og sentre for
foreldre og barn i Østfold,
Buskerud, Oslo og Akershus*

BAKGRUNN

Statsforvalter skal etter barnevernsloven § 17-3 annet ledd føre tilsyn med institusjoner, sentre for foreldre og barn og omsorgssentre for mindreårige drives i samsvar med barnevernsloven og tilhørende forskrifter.

Ifølge forskrift om tilsyn med tjenester og tiltak til barn i barnevernsinstitusjoner m.m. (tilsynsforskriften) § 7 skal statsforvalter ved utgangen av året utarbeide en årsrapport om tilsynsvirksomheten. Tilsvarende gjelder for tilsynet med sentre for foreldre og barn, jf. forskrift om sentre for foreldre og barn § 22. Årsrapporten er en oppsummering og generell vurdering av forholdene for tilsynsområdet basert på statsforvalters tilsynsvirksomhet i 2024. Statsforvalter kan også fremme forslag til tiltak av mer generell karakter.

Denne oppsummeringen skal blant annet vise:

- Oversikt over antall stedlige tilsyn
- Statsforvalters kommentarer og vurderinger av gjennomføringen av de stedlige tilsynene
- Samtaler med barn og en oppsummering av hva barna har formidlet
- Oversikt og vurdering av antall registrerte enkeltvedtak og protokoller om tvang, og andre inngripende begrensinger
- Påpekte lovbrudd
- Statsforvalters generelle vurdering av situasjonen og tilstanden på barnevernsinstitusjonsområdet

Oversikt og kommentarer til Statsforvalterens stedlige tilsyn med barnevernsinstitusjoner

Statsforvalterens tilsyn med barnevernsinstitusjoner er statens lovlighetskontroll for å bidra til å sikre at barna får forsvarlig omsorg og behandling, at barna behandles hensynsfullt og med respekt for sin personlige integritet og at barnets rettssikkerhet blir ivaretatt. Statsforvalterens tilsyn skal ha sin oppmerksomhet mot alle forhold som har betydning for barnas utvikling, trivsel, velferd og rettssikkerhet jf. § 3 tredje ledd i tilsynsforskriften.

Det bemerkes innledningsvis at det kan forekomme enkelte mindre statistiske avvik i årsrapporten. Dette er som følge av dynamisk statistikk som utfordrer helt nøyaktige uttrekk på rapporteringstidspunktene.

I 2024 hadde Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus 144 barnevernsinstitusjoner etablert i fylket, som i prosent tilsvarer 34 % av alle barnevernsinstitusjoner i landet. Hovedtyngden av institusjoner befinner seg i Oslo og østre del av tidligere Viken.

Statsforvalteren har i 2024 gjennomført 298 tilsyn av 341 lovpålagte, som utgjør en andel på 87,4 %. Det er en ytterligere forbedret måloppnåelse fra fjoråret da vi for 2023 rapporterte 279 stedlige tilsyn (andel 86 %). Rundt 40 % av årets tilsyn ble gjennomført som uanmeldte tilsyn.

Statsforvalteren har minst ukentlig gjennom hele året også mottatt henvendelser fra institusjonene om ulike typer behov for råd og veiledning. Dette har handlet både om utfordrende enkeltsaker, bistand til forståelse av regelverket og forespørsler om opplæring.

Det er til stadighet en viss mobilitet i antall institusjoner som er i drift og hvorvidt de har belegg. Opptellingen på slutten av året viser at 36 av institusjonene var behandlingsinstitusjoner og resterende 108 var omsorgsinstitusjoner.

Vi har aldri tidligere lykkes med så høy måloppnåelse og så mange gjennomførte stedlige tilsyn som i 2024. Det er de siste årene gjennomført omfattende omstillings-, utviklings- og effektiviseringsprosesser i embetet for å lykkes med dette.

Varige resultater av strukturert forbedringsarbeid og kvalitetsutvikling krever systematisk tilnærming over tid, men også nødvendige bevilgninger til at volumkravet i praksis lar seg oppfylle innenfor tildelte rammer. Antallet institusjoner som utløser krav om tilsyn i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus var høyere i 2023 enn de foregående årene, og har økt ytterligere gjennom 2024. Sammen med det store og økende omfanget omsorgssentre i disse fylkene er situasjonen svært presset. Det er ikke

hensyntatt verken i budsjettfordelingsmodellen eller øvrige bevilgninger til SFOS at andelen tilsynsvirksomhet som kreves i de fire fylkene er så vidt større enn landet for øvrig.

Høy grad av resultatoppnåelse må ses også i sammenheng med at 97 % av barna har fått tilbud om samtale i forbindelse med institusjonsbesøk, og at vi har behandlet henvendelsene via barnas barnevernklage innen et døgn. I tillegg viser antallet klagesaker på institusjonsområdet en fordobling i 2023 sammenliknet med 2022, og omfanget har en ytterligere økning i 2024. Resultatkravet om saksbehandlingstid er likevel overholdt.

Volumkravet i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus innebærer et stort antall institusjoner og tilsyn, men også et vesentlig større antall klager for behandling fra barn på de aktuelle institusjonene enn i landet ellers. Heller ikke sistnevnte er hensyntatt i budsjettfordelingsmodellen eller andre bevilgninger til embetet. Vi er svært bekymret for ressursituasjonen og understreker at fullstendig måloppnåelse for volumkravet ikke vil la seg gjennomføre uten økning i de økonomiske bevilgningene til embetet.

Barnevernsinstitusjoner underlagt tilsyn, jf. tilsynsforskriften §§ 3, 4, 5 og 6

Barnevernsinstitusjoner	Ant. enheter	Eier: (statlig ideell, privat, kommunal)	Lovpålagte stedlige tilsyn, jf. § 5 ¹	Utførte stedlige tilsyn, jf. § 5	Av disse uanmeldt	Antall barn boende på tilsynstidspunktet	Antall barn som fikk tilbud om samtale på tilsynstidspunktene § 6	Antall samtaler	Kommentar
Aberia	12	Privat	27	23	10	45	41	15	
Aurora Omsorg	2	Privat	4	5	2	10	10	2	
Bevisst Ung	1	Privat	2	2	1	4	4	2	
Oslo kommune	12	Kommunal	30	29	13	103	94	21	
Bufetat Sør	5	Statlig	13	11	4	34	34	10	
Bufetat Øst	20	Statlig	52	43	16	128	125	29	
Eir barnevern AS	1	Privat	4	4	2	6	6	0	
Elvebredden	2	Privat	3	3	0	4	4	0	
Fjellstø Omsorg AS	2	Privat	4	2	0	5	5	0	
Fossumkollektivet	8	Ideell	29	21	12	74	73	35	
Frelsesarmeen	12	Ideell	24	23	11	72	72	20	
Gemt	1	Privat	2	2	1	3	3	0	
Humana	2	Privat	4	4	3	7	7	5	
Ideell omsorg AS	2	Ideell	6	5	2	10	10	5	
Kirkens bymisjon	4	Ideell	8	7	4	21	21	3	

¹ Institusjoner som har barn etter §§ 4-4, 6-1 og 6-2 og 6-6 skal besøkes minst fire ganger hvert år, øvrige minst to. Har institusjonen vært i drift en del av året, endres kravet forholdsmessig.

Næromsorg	2	Privat	3	3	2	3	3	1	
Solhaugen omsorg og behandling	7	Privat	19	17	6	32	30	9	
Omsorgspartner Ung	1	Privat	2	2	1	8	8	6	
Oslo sanitetsforening	5	Ideell	10	9	3	26	23	10	
SMS Omsorg	5	Privat	13	12	3	12	12	4	
Stendi	32	Privat	67	60	24	140	136	39	
Stiftelsen Crux	1	Ideell	4	2	1	7	7	3	
Stiftelsen Milepælen	2	Ideell	4	4	0	18	18	5	
Uniped	3	Privat	7	5	1	8	7	4	
Sum	144		341	298	122	780	753	228	

Oppsummering av tema for tilsynene

Statsforvalteren gjennomførte i 2024 både meldte og uanmeldte tilsyn med blant annet følgende hovedtemaer:

- Bemanning og kompetanse
- Medisinsk tilsyn og behandling
- Medvirkning
- Skole- og dagtilbud
- Vern og beskyttelse, herunder forebygging av alvorlige hendelser
- Forebygging av tvang og inngrep
- Forebygging, håndtering og oppfølging av rus

Temaene er valgt på bakgrunn av risikovurderinger knyttet til den enkelte institusjon. I noen tilfeller er tema valgt som et ledd i oppfølging av tidligere tilsyn og lukking av lovbrudd.

Øvrige vurderinger og kommentarer

Overordnede vurderinger, samt beskrivelse av kontakt med institusjonene ut over tilsyn, fremkommer i rapportens øvrige kapitler. Omfanget kontakt, dialog og informasjonsflyt mellom Statsforvalteren og den enkelte institusjon påvirkes gjerne av risikobilde og situasjon ved institusjonen.

Statsforvalteren har for øvrig i andre halvår av 2024 arbeidet med å prøve ut KUIT - kvalitetsutvikling av institusjonstilsynet, initiert fra Statens Helsetilsyn. Hensikten med utviklingsarbeidet er å bidra til harmonisering av tilsynet, at det blir mer treffsikkert og hever kvaliteten i tilsynsarbeidet. I utprøvingen har vi benyttet en tilsynspakke (Vern og beskyttelse) med tilhørende støttemateriell, utarbeidet av Helsetilsynet. Vi har gjort oss gode erfaringer som vi vil ta med oss inn i vårt videre utviklingsarbeidet i 2025, for å heve kvaliteten og øke treffsikkerheten av institusjonstilsynet ytterligere.

Påpekte lovbrudd

I 2023 avdekket vi lovbrudd i 25 tilsyn, mens vi i 2024 avdekket lovbrudd i 19 tilsyn. Lovbruddene har i hovedsak omhandlet hvordan institusjonen ivaretar beboernes rett på vern og beskyttelse, bemanning og kompetanse, herunder opplæring og kunnskap om rettighetsforskriften og forebygging av tvang. Statsforvalteren har fulgt opp institusjonens arbeid med å rette lovbrudd i form av skriftlig kommunikasjon og/eller stedlig tilsyn.

Som tilsynsmyndighet har vi i år også hatt oppfølging etter flere dødsfall, overgrep og andre alvorlige hendelser blant barn som bor på barnevernsinstitusjon. Flere av tilsynssakene som gjelder enkeltbarn er konkludert med lovbrudd, og vi vurderer noen av forholdene er å karakterisere som spesielt alvorlige.

I tillegg har svikten i Bufetat knyttet til brudd på bistandsplikten vært like omfattende og alvorlig i 2024 som i 2023. Mange barn har ikke fått rett hjelp til rett tid fra Bufetat i år.

Vi konkluderte totalt 27 tilsynssaker med lovbrudd i Bufetat region øst og Bufetat region sør i 2024, som er en økning fra 2023. Flere av tilsynssakene omhandlet flere brudd på bistandsplikten overfor samme barn, eller at Bufetat ikke har fremskaffet rett plasseringstiltak til de aktuelle barna over lang tid. Noen av lovbruddene vurderer vi som spesielt alvorlige, de pågikk over lengre tid, og hadde store konsekvenser for barna som ble rammet. Vi har også sett økt risiko på institusjonene som følge av kapasitetsutfordringer i Bufetat.

Kommunene har gitt oss gjennomgående tilbakemeldinger om mange utfordringer i lys av kapasitetssituasjonen i Bufetat. Blant annet oppfattes det som både faglig og økonomisk svært krevende for kommunene å ivareta et ansvar de ikke skal ha når Bufetat bryter bistandsplikten.

Statsforvalteren har som tilsynsmyndighet formidlet våre funn og vurderinger til nasjonale myndigheter gjennom året. Blant annet har vi tematisert dilemmaer knyttet til Bufdirs dobbeltrolle som fagdirektorat og etatsstyrer, samt våre bekymringer rundt helhetlig styring av Bufetat på tvers av regionene.

Oversikt over lovbrudd i Bufetat som gjelder brudd på bistandsplikten overfor kommunene:

2023:

Antall tilsynssaker som ble ferdigbehandlet i 2023	Antall tilsynssaker som ble konkludert med lovbrudd i Bufetat, 2023	Kommentar
30 (Inkluderer både behandlingsmåte 1, 2, 3 og 5/forenklet 5)	Bufetat øst: 21 Bufetat sør: 2 (Kun behandlingsmåte 3 og 5/forenklet 5)	tillegg: <ul style="list-style-type: none"> Konkludert med lovbrudd i systemrevisjon sammen med SFIN (inkl. seks mottatte klager i tillegg til resterende mottatte klager, som ikke ble behandlet som enkeltstående klager, men innarbeidet i systemrevisjonen).

2024:

Antall tilsynssaker som ble ferdigbehandlet i 2024	Antall tilsynssaker som ble konkludert med lovbrudd i Bufetat, 2024	Kommentar
44 (Inkluderer både behandlingsmåte 1, 2, 3 og 5/forenklet 5)	Bufetat øst: 19 Bufetat sør: 8 (Kun behandlingsmåte 3 og 5/forenklet 5)	tillegg: <ul style="list-style-type: none"> Gjennomført møte med Bufetat sentralt nivå/Bufdir 8.3.24 for tilgang til oppdatert risikoinformasjon. Bistått Helsetilsynet med materiell fra våre tilsyn, samt med bidrag til felles artikkel for embetene om tilsynsmetodikk på bistandspliktområdet.

For øvrig har vi et pågående systemtilsyn med Oslo kommune når det gjelder tilgang til plasseringstiltak i barnevernet. Ettersom det ikke er bistandsplikt i Oslo kommune og ansvaret for tiltak etter barnevernsloven ligger til kommunen samlet sett, er tilsynet rettet mot Oslo kommune v/byrådsavdelingen. Systemtilsynet ble iverksatt høsten 2024, etter avklaring av tilsynshjemmel fra departementet, og forventes å bli konkludert første kvartal 2025.

Samtaler med barna, jf. tilsynsforordningen § 6

Statsforvalter skal på det stedlige tilsynet ta kontakt med det enkelte barn, og skal gi barnet tilbud om samtale jf. tilsynsforordningen § 6. Barna velger selv om de ønsker å snakke med statsforvalter.

Statsforvalteren legger stor vekt på å tilby samtaler til barna som bor på institusjonene.

I 2024 bodde det totalt 777 barn på institusjonene i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus på de tidspunktene det ble gjennomført tilsyn. 755 barn fikk et reelt tilbud om samtale, noe som tilsvarer en andel på 97%. Andelen barn som ble tilbudt samtale med oss er følgelig høy og godt innenfor resultatkravet. Statsforvalteren gjennomførte samtaler med 230 barn som ønsket å snakke med oss.

Barna som bor på barneverninstitusjon, får ved hvert meldte tilsyn informasjon om tilsynsmyndighetens rolle og ansvar i et eget brev som legges ved varselbrev om tilsyn. I forkant av tilsynet velger vi oss ut et tema vi skal undersøke. Vi utarbeider spørsmål til barna knyttet til temaet. Tema for tilsynet kan for eksempel være skoleoppfølging, barnas medvirkning, helseoppfølging eller kjennskap til barns rettigheter. Vi spør også barna om hvordan det er å bo på institusjonen og om de føler seg trygge og ivaretatt av de som jobber der. Samtalene gjennomføres i all hovedsak enkeltvis. Unntaksvis kan det gjennomføres fellessamtale med flere beboere dersom beboerne selv ønsker det, og dette vurderes som hensiktsmessig. Samtalene gjennomføres uten ansatte til stede, med mindre beboerne ønsker å ha med seg noen. Vi avklarer med beboerne om deres synspunkter kan tas opp med institusjonens ledelse eller ansatte i etterkant av samtalene. Vi informerer også beboerne om at bekymringsfull informasjon uansett må bringes videre for eventuell oppfølging. Beboerne får tilbakemelding enten fra oss, eller fra institusjonen på hva og på hvilken måte det de har sagt skal følges opp.

Dersom beboerne ikke er til stede når tilsynet finner sted, ber vi institusjonen informere barna om at vi har vært der og at vi ønsker å snakke med dem. Vi legger igjen kontaktinformasjon i form av et brev og en brosjyre med informasjon om Statsforvalteren og barnas klageadgang.

Varigheten på samtalene og temaene beboerne har tatt opp, har vært varierende. Vårt hovedinntrykk er at de fleste barna trivdes og opplevde å være trygge på institusjonen. Vi erfarer imidlertid også at en del av barna ønsket å klage eller var misfornøyde med forhold ved institusjonen eller oppfølgingen de fikk der. Dette gjaldt i hovedsak klage på manglende oppfølging fra barneverntjenesten, institusjonens regler eller klage på enkelte ansatte. Videre er det vårt inntrykk at en del av barna ikke kjenner til Statsforvalterens rolle og hvorfor vi ønsker å snakke med dem. Dette følger vi opp overfor institusjonene.

Vi har i 2024 fortsatt dialogen med Helsetilsynet om problemstillinger som gjelder samtale med barn i forbindelse med institusjonstilsyn, blant annet:

- Mange av ungdommene på institusjon snakker med flere voksne som har ansvar for å snakke med dem. Så lenge ungdommen blir godt informert om samtaletilbudet med tilsynet og hva en slik samtale innebærer, er det også i en del tilfeller god medvirkning at ungdommen får velge å takke nei. Det er avgjørende at ungdommen blir godt informert om tilbudet, slik at de vet hva de takker ja eller nei til.
- Kravet til oss iht. tilsynsforordning og tildelingsbrev/hovedinstruks er at barn på institusjon skal få et reelt tilbud om samtale. Det er ikke et spesifisert krav til andel eller antall gjennomførte samtaler. I Helsetilsynets styringspanel fremstår det likevel som et krav om 100% gjennomførte samtaler. Vi har gitt tilbakemelding til Helsetilsynet om behovet for å endre styringspanelet i begge styringsdialogmøter dette året.
- Det kan være ulikheter mellom embetene når det gjelder registrering av samtaler med barn og hva som regnes som samtale. Vi ønsker tydeligere rammer for å sikre en felles og god praksis på området, også på tvers av embetene.

Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus har i 2024 utarbeidet et eget faglig fundert opplæringsopplegg om samtaler med barn i tilsyn. Medarbeidere som jobber med tilsynsvirksomhet ved barnevernsinstitusjoner var blant deltakerne på første kurskull for opplæringsopplegget. Kurset vil gjennomføres halvårlig fremover og blir således en del av

Statsforvalterens kjernekompetanse på området. På sikt vil vi vurdere overføringsverdi til flere velferdsområder og til øvrige embeter.

Vi får stadig flere henvendelser fra barn og unge via barnas barnevernklage. Portalen anses følgelig å være godt etablert og et viktig bidrag til god brukermedvirkning og rettssikkerhet. Mange av henvendelsene gjelder barn på barnevernsinstitusjon, og vi ser disse i sammenheng med involvering av barn i våre tilsyn. Henvendelsene via barnas barnevernklage følges opp innen et døgn.

Oversikt over innsendte enkeltvedtak og protokoller om bruk av tvang eller inngrep i barnets personlige integritet jf. barnevernsloven 10-14 og tilsynsforakriften § 3 fjerde ledd

I tilfeller hvor barnevernsinstitusjoner beslutter inngrep i barnas personlige integritet, skal dette protokollføres og forelleges tilsynsmyndigheten etter barnevernsloven § 10-14. Protokollene skal inneholde og redegjøre for at vilkårene i den aktuelle bestemmelsen er oppfylt, og bidra til å sikre barnas rettssikkerhet for å unngå at det utøves uhjemlet eller ulovlig tvang.

I 2023 ble det for alle institusjonene kontrollert i underkant av 4000 protokoller med over 4200 avgjørelser om tvang og begrensninger. I 2024 ble det for alle institusjonene kontrollert om lag 5216 protokoller med anslagsvis 5668 avgjørelser om tvang og begrensninger, se tabell nedenfor. Oversikten viser også fordelingen av antallet protokoller og innkomne klager etter institusjonens eier; statlig (etter region), kommunal, ideell og privat kommersiell.

Vi bemerker at den store økningen i antall protokoller år for år er svært ressurskrevende å håndtere.

Følgende registreringer er gjort av tvang, inngrep og innskrenkninger etter barnevernsloven:

Tvang og begrensninger	Totalt registrert 2024	Statlig – Bufetat (Øst)	Statlig – Bufetat (Sør)	Kommunale	Privat - ideell	Privat – kommersiell
§ 10-7 Tvang i akutte faresituasjoner	746	111	44	90	141	360
§ 10-8 Kroppsvisitasjon	708	196	74	130	171	137
§ 10-8 Undersøkelse av rom og eiendeler,	628	118	49	81	215	165
§ 10-8 Undersøkelse av brev og pakker	13	4	0	3	3	3
§ 10-11 Inndragning	353	66	40	50	96	101
§ 10-10 Rusmiddeltesting ved første ledd	453	149	5	1	203	95
§ 10-12 Tilbakeføring ved rømming	26	2	3	4	11	6
§ 10-8 og § 10-11 Kroppsvisitasjon og inndragning	42	12	7	7	3	13
§ 10-8 og § 10-11 Undersøkelse av rom og eiendeler og inndragning	129	35	8	25	25	36
§ 10-8 og § 10-11 Kroppsvisitasjon, undersøkelse av rom og eiendeler og inndragning	124	61	13	10	11	29
§ 10-8 og § 10-11 Undersøkelse av brev og pakker og inndragning	2	1	0	0	1	0

§ 10-11							
§ 10-10	Rusmiddeltesting ved samtykke eller vedtak fra barneverns- og helsenemnda	1088	431	20	39	467	131
§ 10-9 a og b	Innskrenkninger i bevegelsesfrihet	949	265	78	180	225	201
§ 10-9 c	Innskrenkninger i rett til besøk	9	0	2	2	0	5
§ 10-9 d og e	Innskrenkninger i bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler og inndragning	339	80	1	54	118	86
§ 10-9 a,b,d og e	Innskrenkninger i bevegelsesfrihet og bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler	58	19	1	16	0	22
	Andre tvangsprotokolleringer	1	0	0	0	0	1
	Antall registrerte tvangsprotokoller totalt og per eier	5668	1550	345	692	1690	1391

Vurdering og kommentarer til tallene

Institusjonene oversender tvangsprotokoller til Statsforvalteren fortløpende. Vi gjennomgår alle tvangsprotokollene og vedtak om bruk av tvang ved institusjonene. Dersom protokollene inneholder store mangler eller informasjon som gir grunn til bekymring, blir dette tatt opp med ledelsen på institusjonen.

Vi registrerer samtlige tvangsprotokoller slik at vi har oversikt over den samlede tvangsbruken på den enkelte institusjon, og overfor den enkelte beboer. Oversikten benyttes som en del av grunnlaget for vår risiko- og sårbarhetsvurdering av institusjonen og for valg av tilsynsystema.

For 2023 mottok vi 702 flere protokoller sammenlignet med 2022. I 2024 mottok vi 1216 flere protokoller sammenliknet med 2023.

Det har de siste årene vært registrert en økning i bruk av tvang på institusjonene. Når det gjelder tvang i akutte faresituasjoner har dette økt med 9% siden 2023. Samtidig har det vært en økning i antall vedtak som omhandler kroppsvisitasjoner med 55%. Det har i samme periode vært en økning i vedtak som omhandler ransakinger med 19% og inndragninger med 42%.

Samtlige vedtak om:		2022	2023	2024
§ 10-7	Tvang i akutte faresituasjoner	508	683	746
§ 10-8	Kroppsvisitasjon	400	563	874
§ 10-8	Ransaking	466	646	771
§ 10-11	Inndragning	275	457	650

Vi antar at årsakene til den store økningen i bruk av tvang og begrensninger er sammensatt. Blant annet kan det handle om at flere barn og ungdom er i befatning med rusmidler mens de bor på institusjon, og at flere barn har omfattende og sammensatte hjelpebehov. Barnas situasjon og utfordringer øker behovet for vern og beskyttelse, også i form av vedtak om tvang og begrensninger.

Vurdering av institusjonens arbeid med forebygging av tvangsbruk og andre inngrep i personlig integritet etter barnevernsloven § 10-4

Hovedinntrykket vårt etter gjennomgang av mottatte protokoller og tilsyn, er at institusjonene i all hovedsak jobber systematisk med å forebygge bruk av tvang. De fleste av institusjonene har økt sin kompetanse gjennom å motta opplæring fra Spisskompetansmiljøet for trygghet og sikkerhet

i institusjon for barn og unge (SKM-TS). Dette ser vi har bidratt til økt kunnskap om barns rettigheter og institusjonenes adgang til å benytte tvang og begrensninger.

Vårt inntrykk er videre at de fleste av institusjonene trener jevnlig på ulike scenarier, som et ledd i å både forebygge tvang og gjennomføre tvang. Vi erfarer at institusjonene jobber mer systematisk for å kartlegge det enkelte barn, og utarbeider gode planer for å unngå bruk av tvang. Evaluering av tvangsbruk er et annet område som vi erfarer at institusjonene i større grad også jobber mer systematisk med.

Opphør av innskrenkninger etter barnevernsloven § 10-9 annet ledd

Vedtak om innskrenkninger etter barnevernsloven § 10-9 bokstav a-e skal ikke opprettholdes lengre enn nødvendig, og institusjonen må fortløpende vurdere om vedtaket skal opprettholdes. Når innskrenkningene avsluttes før dato og klokkeslett fastsatt i vedtaket, skal institusjonen sende dokumentasjon på avslutning av innskrenkninger til statsforvalteren.

Statsforvalteren har i 2024, som i 2023, av og til mottatt slik informasjon.

Vurdering av klager barnevernsloven etter § 10-14 tredje og fjerde ledd

Tvang og inngrep i barnets personlige integritet er inngripende for barnet og skal kun brukes i de tilfellene loven gir anvisning på. Det er derfor viktig at barn er klar over, og bruker klageretten sin. Barnas rett til å klage er en viktig rettssikkerhetsgaranti. Når Statsforvalteren mottar klager er dette sentralt for at Statsforvalteren kan følge med på hvordan institusjonene praktiserer og håndhever bruk av tvang, inngrep og begrensninger i barnets personlige integritet.

Statsforvalteren har i 2024 behandlet 277 rettighetsklager fra barn på institusjon, som er en økning på 23 % opp mot 2023 og 127 % fra 2022.

Årstall	2022	2023	2024
Behandlede rettighetsklager	122	220	277

Vi mottar flest klager på tvang i akutte faresituasjoner og begrensninger i bevegelsesfrihet. Videre er det klaget på begrensninger i bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler, ransaking, kroppsvisitasjon og inndragning.

Våre tilsynserfaringer viser at flere barn er i behov av tettere oppfølging og tiltak som sikrer deres rett på vern og beskyttelse.

Når protokollen er påklaget innhenter vi ytterligere informasjon om nødvendig. Dette skjer enten ved at vi ringer barnet og/eller institusjonen, eventuelt at vi snakker med barnet på tilsyn. I vår behandling er vi opptatt av at barnets stemme blir synlig og vise at vi har en forståelse for hvordan tvangen oppleves for barnet. Samtidig er vi opptatt av at de ulike hensynene som har vært gjeldende i saken kommer frem, samt hvordan vi har vektet barnets eget synspunkt.

Vi bemerker at den store økningen i antall rettighetsklager år for år er svært ressurskrevende å håndtere.

TILSYN MED OMSORGSSENTRER FOR MINDREÅRIGE

I 2024 har Statsforvalteren ført tilsyn med 25 omsorgssentre for enslige mindreårige i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus. Fem omsorgssentre er statlige, og 20 omsorgssentre er private.

Ved utgangen av 2022 var det registrert 15 omsorgssentre som var godkjent for til sammen 59 barn. I løpet av 2023 økte behovet for omsorgssentre til 22, og disse var godkjent for å ta imot til sammen 184 barn. I 2024 har økningen fortsatt, og ved utgangen av året var det 26 omsorgssentre som var godkjent for plass til totalt 196 barn.

Vår tilsynsaktivitet overfor omsorgssentrene økte i 2024 sammenliknet med tidligere år, blant annet med bakgrunn i tilleggsbevilgning gitt i RNB. Vi bemerker likevel at bevilgningene til Statsforvalteren ikke er tilstrekkelig til å ivareta fullt ut forsvarlig tilsynsvirksomhet ved omsorgssentrene slik

situasjonen er nå. Herunder understreker vi at denne omfattende oppgaven i all hovedsak skal ivaretas av vårt embete fordi omsorgssentrene følges opp kun av Bufetat region øst. Situasjonen med stor økning i antallet omsorgssentre og antall barn utfordrer Statsforvalterens ressursituasjon i vesentlig grad. Tilsynsaktivitet må derfor tilpasses til de reelle bevilgningene til enhver tid. Vi er bekymret for en ytterligere forverret ressursituasjon på området i 2025, som vil svekke barnas rettssikkerhet som en følge av lavere tilsynsaktivitet.

Tilsyn som gjennomføres ved omsorgssenteret krever mer tid og ressursbruk enn tilsyn ved ordinære barnevernsinstitusjoner. Økningen i antall omsorgssentre vi skal føre tilsyn med, har dermed medført at flere av våre ressurser går til slike tilsyn enn tidligere. Årsaken er blant annet at alle samtaler med barna må gjennomføres ved bruk av tolk. Det fører til at samtalen tar mer tid. Kulturforskjeller kan iblant også medføre mer tid til flere spørsmål for at vi kan forsikre oss om at barnet har forstått hva vi spør om.

Omsorgssentre underlagt tilsyn, jf. tilsynsforskriften §§ 3, 4, 5 og 6

Omsorgssentre for enslige mindreårige	Ant. enheter	Eier	Lovpålagte stedlige tilsyn, jf. § 5	Utførte stedlige tilsyn jf. § 5	Av disse uanmeldt,	Antall barn som fikk tilbud om samtale på tilsynstidspunktene § 6	Sum samtaler med barn	Sum barn plassert på tilsynstidspunktene
Aberia	6	Privat	12	7	0	46	32	46
Ringerike omsorgssenter	5	Statlig	10	5	0	24	13	24
Stendi	6	Privat	11	4	0	27	25	30
Uniped	7	Privat	13	8	0	43	31	43
Olivia Solhaugen	2	Privat	3	1	0	6	3	6
Sum	26		49	25	0	146	104	149

I 2023 ble det gjennomført 18 tilsyn ved 18 enheter. I 2024 ble det gjennomført 25 tilsyn ved 22 enheter.

Tema for tilsynene i år har vært blant annet:

- Bemanning og kompetanse
- Barns rettigheter og begrensninger i kraft av omsorgsansvaret
- Forebygging, gjennomføring og oppfølging av tvang
- Forebygging, håndtering og oppfølging av rømming
- Vern og beskyttelse
- Om omsorgssentrene har planer for barnas opphold og gjennomfører kartlegging av barna samt oversender kartleggingsrapportene innen fristen i barnevernsloven § 11-3.
- Om omsorgssentrene sørger for å ivareta barnas rett til medisinsk tilsyn og behandling
- Om omsorgssenteret ivaretar barnas rett til medvirkning

Det ble ikke konkludert med lovbrudd i noen av tilsynene i 2023. I 2024 konkluderte vi derimot med lovbrudd i to tilsyn, begge hadde tema barns rett til medvirkning. Det ble åpnet én hendelsesbasert tilsynssak ved omsorgssentrene i 2024. Vi konkluderte ikke med lovbrudd.

Samtaler med barna på omsorgssentre, jf. tilsynsforskriften § 6

Barna som bor i omsorgssentrene er særlig sårbare, og vi vurderer det som avgjørende for tilsynet at vi får snakket med dem når vi er der. Omsorgssentrene legger godt til rette for barnas samtaler med oss. Fordi omsorgssentrene sørger for tolk til gjennomføring av samtaler med barna under tilsynene, ble alle tilsyn i 2024, med unntak av ett, forhåndsvarslet.

I 2024 hadde Statsforvalteren samtale med 104 av 149 barn på det tidspunktet tilsynet fant sted. Totalt fikk 133 barn tilbud om samtale. Sammenlignet med hvor mange barn som ønsket å snakke med oss under tilsyn ved ordinære barnevernsinstitusjoner, er dette en høy andel. Vi ser en

tilsvarende høy andel barn som vil snakke med oss på mottakene der det bor enslige mindreårige asylsøkere. De fleste av barna snakket med oss uten ansatte fra omsorgssenteret til stede i samtalen.

Alle barna får opplysninger om at vi kommer på tilsyn og at vi ønsker å snakke med dem. Når vi varsler om tilsyn, sender vi eget brev til barna med informasjon om at vi ønsker å snakke med dem og at de også kan ta opp ting de ønsker å snakke med oss om under samtalen. De får opplysninger om vår rolle og at det er frivillig å snakke med oss. Tilsynet gjennomføres med avsatt tid for samtaler med barna etter skoletid. Vi er avhengig av at omsorgssentrene gir opplysninger om oss på barnas morsmål i forkant av tilsynet for at de skal få kunnskap om vår rolle i forkant av tilsynet.

Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus har i 2024 utarbeidet et eget faglig fundert opplæringsopplegg om samtaler med barn i tilsyn. Medarbeidere som jobber med tilsynsvirksomhet ved omsorgssentre var blant deltakerne på første kurskull for opplæringsopplegget. Kurset vil gjennomføres halvårlig fremover og blir således en del av Statsforvalterens kjernekompetanse.

Innsendte enkeltvedtak og protokoller om bruk av tvang eller inngrep i barnets personlige integritet

Gjennom 2024 ble det for alle omsorgssentrene kontrollert 93 enkeltvedtak og protokoller om bruk av tvang eller inngrep i barnets personlige integritet jf. barnevernslovens § 10 – 14 og tilsynsforordningen § 3 fjerde ledd.

Av disse inneholdt 36 avgjørelser om tvang og begrensninger i akutt faresituasjon. Det var 26 vedtak som omhandlet avgjørelser om kroppsvisitasjon, 20 avgjørelser om undersøkelse av rom og eiendeler og 17 avgjørelser om inndragning av eiendeler. Det var og syv vedtak om rusmiddeltesting ved samtykke.

I 2024 mottok vi, og behandlet, fem rettighetsklager som inneholdt klager på tvang i akutte faresituasjoner og begrensninger i bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler.

TILSYN MED SENTRE FOR FORELDRE OG BARN

Statsforvalteren har behandlet to tilsynssaker i 2024 rettet mot sentre for foreldre og barn. Det er ikke gjennomført stedlige tilsyn dette året, men igangsatt planlegging av tilsyn med alle enhetene i våre fylker som skal gjennomføres i første del av 2025.

Sentre for foreldre og barn, jf. forskrift for sentre for foreldre og barn § 19

Sentre for foreldre og barn	Ant. enheter	Eier	Gjennomført tilsyn, jf. § 19
Aline og Frydenberg familieavdeling	1	Oslo kommune	0
Buskerud barn og familiesenter	1	Bufetat region Sør	0
Sebbelows stiftelse	1	Ideell stiftelse	0
Borg barne- og familiesenter (Moringen)	1	Bufetat region Øst	2 - Behandlet to tilsynssaker
Gullhella barne- og familiesenter	1	Bufetat region Øst	0

Statsforvalteren vil bemerke at veilederen for tilsyn med sentre for foreldre og barn ikke er endret og oppdatert etter at ny lov trådte i kraft, og etter at sentrene i større grad har oppgaver i undersøkelsesarbeidet i barnevernssaker. Vi mener det er behov for en revidert veileder for dette tilsynet.

STATSFORVALTERENS OVERORDNEDE VURDERING AV SITUASJONEN OG TILSTANDEN I INSTITUSJONENE

Statsforvalterens tilsyn med barnevernsinstitusjonene skal påse at institusjonene følger lov og regelverk, og at barna mottar forsvarlig omsorg og behandling. Statsforvalterens tilsyn skal ha sin oppmerksomhet mot alle forhold som har betydning for barnas utvikling, trivsel, velferd og rettssikkerhet.

Statsforvalteren benytter seg av erfaringer fra gjennomførte tilsyn, gjennomgang av tvangsprotokoller og klagesaksbehandling i vår vurdering av tilstanden for barneverninstitusjonene i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus. Basert på dette ser vi at en del institusjoner har særlige utfordringer knyttet til blant annet stabil ledelse og styring, bemanning og kompetanse, og samarbeid med andre tjenester om barn med helse- eller rusutfordringer.

Vi så i 2023 en stor økning i vedtak om tvang og begrensninger ved institusjonene. Omfanget har vært fortsatt økende i 2024. Vi har mottatt og behandlet et svært stort antall tvangsprotokoller og rettighetsklager, og ser samtidig at stadig flere barn og ungdom selv henvender seg til oss, for eksempel gjennom barnas barnevernklage. Det er et viktig og positivt utviklingstrekk for barnas rettssikkerhet.

Institusjonene har hatt til dels store utfordringer med å rekruttere fagpersoner. Vi oppfatter at dette handler om blant annet kompetansekrav, at etterspørselen har vært større enn tilbudet på fagpersonell, og at både institusjonene seg imellom og barnevernstjenestene konkurrerer om den samme arbeidskraften. Dette har i noen tilfeller medført risiko for at institusjonene ikke har rammer som kan gi forsvarlig omsorg og behandling.

Situasjonen med mange brudd på Bufetats bistandsplikt overfor kommunene i barnevernssaker har vært like alvorlig i 2024 som i 2023. Mange barn har ikke fått rett hjelp til rett tid fra statlig barnevern. Det langvarige tidsaspektet forsterker alvoret i svikten. Flere av tilsynssakene om bistandsplikt i 2024 omhandler flere brudd på bistandsplikten overfor samme barn, eller at Bufetat ikke har fremskaffet rett tiltak til de aktuelle barna over lang tid. Noen av lovbruddene vurderer vi som spesielt alvorlige, de pågår over lengre tid, og har store konsekvenser for barna som rammes. Vi har også sett ytterligere forhøyet risiko på institusjonene som følge av kapasitetsutfordringene, for eksempel i form av at målgruppedifferensieringen kan utfordres, raske flyttinger, uheldig beboersammensetning og manglende kompetanse og turnover i ansattgruppene.

Som tilsynsmyndighet har vi også hatt tilsynsmessig oppfølging etter flere dødsfall og andre alvorlige hendelser blant barn som bor på barnevernsinstitusjon dette året. Flere av tilsynssakene er konkludert med lovbrudd, og vi vurderer flere av forholdene som spesielt alvorlige.

Videre ser vi fortsatt en utvikling med at barn og ungdom utfordrer rammene og handlingsrommet til omsorgsinstitusjonene. Dette er tilfeller hvor barn og ungdom utgjør en stor fare for seg selv og/eller andre, som en konsekvens av psykisk uhelse, rusutfordringer, vold, kriminalitet og lignende. Manglende tilpasset oppfølging til disse barna på institusjonen utgjør også en risiko for at barn må flyttes til andre institusjoner og for at bemannings situasjonen blir mer ustabil.

Vi er fremdeles bekymret for at barn og unge som er i behov av helsetjenester, ikke i tilstrekkelig grad får dette, eller at tjenestetilbudet ikke er tilpasset og koordinert. Det kan se ut til at barneverninstitusjonene som følge av mangler i helsetjenestene har fått et større ansvar for helserelatert oppfølging til barn med store utfordringer, som kan gi alvorlige konsekvenser for både det enkelte barn og barnegrupper på institusjonene. Vi ser også gjennom våre tilsynsprosesser at flere barn som har krav på rett hjelp til rett tid gjennom samtidige tjenester fra flere sektorer, ikke i tilstrekkelig grad får dette.

Vi ønsker å fremheve at fellestrekk ved institusjoner som gir gode tjenester, ser ut til å være en stabil og tydelig ledelse, god styring og internkontroll, samt en stabil personalgruppe med nødvendig kompetanse. Et annet kjennetegn er systematisk opplæring og vedlikehold av kompetanse i barns rettigheter, og hvilken adgang institusjonen har til å benytte tvang og begrensninger som er nødvendig for å gi forsvarlig omsorg og behandling. Andre kjennetegn er omsorgsinstitusjoner som har god kunnskap om hvordan de kan anvende handlingsrommet som omsorgsansvaret gir dem, for å sørge for at barn og unge får forsvarlig omsorg, herunder vern og beskyttelse.

Statsforvalteren har også gjennom 2024 formidlet våre vurderinger om situasjonen i institusjonsbarnevernet til overordnede nasjonale myndigheter. Våre tilbakemeldinger til Barne- og familiedepartementet (BFD), Bufdir og Helsetilsynet baserer seg på funn og konklusjoner fra stedlige tilsyn og tilsynssaker, annen kontakt med institusjonene, samt dialog vi har med kommunene gjennom tilsyn, råd, veiledning og annen kontakt. Statsforvalteren har også gitt våre innspill som del av flere nasjonale evalueringer, i intervju med Riksrevisjonen og som tilsynsmyndighet i direkte dialog med Bufdir/Bufetat sentralt nivå som ansvarlig for Bufetat.

Avslutningsvis understreker vi at situasjonen med det store og fortsatt økende omfanget barnevernsinstitusjoner med beliggenhet i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus, samt økning i antallet omsorgssentre og antall flyktninger, i stor grad utfordrer Statsforvalterens ressursituasjon. Tilsyn med omsorgssentre krever i tillegg omfattende ressursinnsats knyttet til bruk av tolketjenester og samtaler med barna. Når det gjelder barnevernsinstitusjonene så bemerker vi at måloppnåelse for volumkravet i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus, slik dette i dag er innrettet, innebærer et større antall institusjoner, tilsyn og klageomfang til behandling enn i øvrige deler av landet. Dette er ikke hensyntatt i budsjettfordelingsmodellen eller øvrige økonomiske bevilgninger til embetet. Vi er bekymret for en ytterligere forverret ressursituasjon i 2025 og svekkelse av barnas rettssikkerhet som en følge av lavere tilsynsaktivitet.